

2018. február

imborá

kíváncsi diákok lapja

Barangoló

KÖNYA ÉVA ROVATA

Sárkányok és előképeik

19. oldal

Cimbi-kihívás

Ne hallgasd el a véleményed!

Cimbora pályázatot hirdet, amelynek célja, hogy **kortárs ifjúsági regényről** fiatalok írjanak ajánlót.

Válassz egyet az alábbi könyvek közül, **olvasd el, és írd meg** a véleményed: ne csak azt, ami tetszik a könyvből, hanem azt is, amivel nem értesz egyet!

Minden könyv esetén a leginkább meggyőző ajánlót nyomtatásban is közöljük, a szerző pedig tiszteletdíjként kap egyet a listán szereplő könyvekből. A pályázaton részt vehet **minden, 12 és 15 év közötti fiatal**, aki a megadott határidőig beküldi **legkevesebb 1700, legtöbb 3000 leütés terjedelmű** ajánlóját.

Cimbi az ajánlók kreatív nyelvezetét és a bátor véleménynyilvánítást értékeli. Válaszd ki a könyvet, amelyik kíváncsivá tett, és vállalkozz a Cimbi-kihívásra!

Beküldési határidő: március 5.

Kérdésed a Cimbora – Kíváncsi diákok lapja Facebook-oldalán, recenziód pedig **e-mailben a jakab.hanga@gmail.com** címre várjuk.

Választható művek:

1. DÓKA PÉTER: **A kék hajú lány**
2. G. SZABÓ JUDIT: **A macskát visszafelé simogatják**
3. HÉLÉNE MONTARDRE: **A lónak nincs árnyéka**
4. NÓGRÁDI GÁBOR: **A bátyám zseni**
5. NÓGRÁDI GÁBOR: **A gonosz hét napja**
6. SCHMUCK OTTÓ: **A kelyhesek titkos temploma**
7. SZABÓ MAGDA: **Abigél**
8. SZABÓ MAGDA: **Álarcosbál**

Cimbora

CIMBORA – 2018. február, XXVIII. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:

Cont IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD. Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga

Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edó,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetró Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja.

Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Szerkesztőség: Cimbora szerkesztőség, Szabadság tér 7 szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megye
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A KOMUNITAS ALAPÍTVÁNY

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Tartalom

Cimbirodalom

„A Harry Potter és az Iskola a határon szólhat ugyanarról a kérdésről”

Beszélgetés az ifjúsági irodalomról: dalszövegektől a tabukönyvekig ..... 4. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Sárkányok középkori kódexek illusztrációin ..... 18. oldal

Sárkányok és előképeik ..... 19. oldal

Edóságok

GERGELY EDŐ rovata

Nosce te ipsum ..... 23. oldal

Természetkalendárium

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Februári séta ..... 24. oldal

Cimbi olvasólámpája

JAKAB VILLÓ HANGA rovata

SZAKÁCS ESZTER: **A Szelek Tornya**

DUNAJCSIK MÁTYÁS: **A Szemüveges Szirén**

MAROS KRISZTINA – SZABÓ T. ANNA:

Milyen színű a boldogság ..... 7. oldal

Cimbirodalom

LACKFI JÁNOS: *Nem kötelező irodalom (2.)*

Szöveg a semmiben ..... 9. oldal

Regénysorozattól a nyomtatott könyvig:

SZABÓ RÓBERT CSABA

Vajon nagyí és az aranyásók (részlet) ..... 10. oldal

Ponyván árusított történetek

KESZEG VILMOS rovata

Brabanti Genovéva, a számkivetett ..... 13. oldal

Szín-tér

VETRÓ BODONI BARNABÁS rovata

Gyermekbőrbe dermedve a vásznon

Szín-téren Ellen Gronemeyer

német festőművész ..... 16. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója ..... 26. oldal

Csodagyerekek, akik megváltoztatták a világot ..... 27. oldal

Pályázat ..... 28. oldal

Keresztrejtvény

FORRAI TIBOR rovata ..... 29. oldal

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA ..... 31. oldal

„A Harry Potter és az Iskola a határon szólhat ugyanarról a kérdésről”

Beszélgetés az ifjúsági irodalomról: dalszövegektől a tabukönyvekig

A kortárs gyermek- és ifjúsági irodalom trendjeiről, az iskolai irodalomoktatás buktatóiról, ifjúsági prózáról és líráról beszélgettünk két irodalomtörténésszel, -kritikussal. **Vallasek Júlia** és **Balázs Imre József** jócskán ajánlott olvasnivalót is a legújabban megjelent ifjúsági és gyermekirodalmi könyvek közül.

(A teljes interjú online lesz elérhető.)

◀ **A Litera irodalmi portál (litera.hu) 2013-ban kortárs fotóművészek képeit közölte sorozatban kortárs szerzőkről. Balázs Imre József – Vallasek Júlia. Kolozsvár. Fotó: Kaiser Ottó**

- Honnan ismerzik meg egy jó gyermek- vagy ifjúsági irodalmi mű? Mennyire kell érvényesülnie ebben a felnőtt kritikai szempontnak és mennyire a gyermekek, fiatalok véleményének?

BIJ: Mindkét szempont fontos, noha ezek nem szükségszerűen esnek egybe. Oktatási helyzetben vagy irodalmi körön egy-egy műről nem csak akkor érdemes beszélgetni, ha esztétikailag kifogástalan. A műben felvetett problé-

amelyek mentén elindulhat egy jó beszélgetés, ahol a felkészült oktató behozhat olyan esztétikai, kritikai szempontokat, olyan hasonló problémákat tárgyaló műveket, amelyek bővíthetik a kört. A *Harry Potter* és az *Iskola a határon* szólhat ugyanarról a kérdésről, az iskolába/életbe való beilleszkedés problémájáról.

- Milyen az erdélyi gyermek- és ifjúsági irodalom? Milyen felületek támogatják Erdélyben ezt, ösztönzik a helyi írókat, költőket, hogy megszólítsák a fiatal olvasókat műveikkel?

BIJ: Az erdélyi gyermekirodalmat változatosnak, rétegzettnek, jól működőnek látom – a Szivárvány és a Napsugár gyermeklapok vagy az olyan kiadók, mint a Gutenberg és a Koinónia, megbízható, időnként kifejezetten kiemelkedő színvonalú dolgokat képesek felmutatni. Persze, önmagában az erdélyi kiadványok nem fedik le egy fel-növekvő gyermek lehetséges olvasói igényeinek minden rétegét, és ez így rendben is van. Az ifjúsági irodalomban, a kamaszok és kiskamaszok irodalmában jelenleg nincs ilyen mértékű pezsgés (utoljára a hetvenes-nyolcvanas években volt ilyen felénk), de Magyarországon is volt szinte egy évtizednyi eltérés a gyermekirodalmi új hullám és az ifjúsági irodalom újbóli berobbanása közt. Az olyan művek, amelyekben az erdélyi ifjúsági irodalom egy-egy új rétegének kezdőpontját látom, mind nagyon frissek még: **Zágoni Balázs** – *Kolozsvári mesék* (2015), **Lupescu Kata** – *Kalózlány* (2017), **Szabó Róbert Csaba** – *Vajon Nagy*

mákon keresztül, egy jó beszélgetés során, más művekkel összevetve, fokozatosan el lehet jutni viszont az esztétikai megformálásbeli, árnyaltságbeli különbségekig is.

VJ: Onnan ismerzik meg, hogy kölcsönkérjük, kölcsönadják, hogy azt „menő” olvasni, akár a pad alatt is. A kritikai/esztétikai szempont és a fiatalok véleménye persze nem szükségszerűen azonos azzal kapcsolatban, hogy mi a „jó könyv”, de mindenképpen vannak találkozási pontok,

és az aranyásók (2017). Erdélyben ezt a korosztályt épp a Cimbora érheti el leginkább, a potenciális szerzők ösztönzésében is kulcsszerepe lehet.

- Az egyetemi oktatásban van helye a gyermek- és ifjúsági irodalomnak?

BIJ: A tanítóképzésben, óvodapedagógusi képzésben egyetemi szinten folyamatosan jelen volt és van a gyermek- és ifjúsági irodalom, szakértői és szervezői is sok esetben ebből a körből kerültek ki az elmúlt évtizedben. A kolozsvári bölcsészkaron folyamatosan születnek szakdolgozatok róla, rendszeres oktatása viszont legutóbb akkor volt, amikor a téma szakértője, Papp Ágnes Klára vendég-tanárként dolgozott ott. Ha lesz a témában elmélyülő szakember, és a diákok körében is igény mutatkozik rá, biztos vagyok benne, hogy bevezethető egy ilyen tantárgy.

VJ: Én pedig biztos vagyok abban, hogy különösen a középiskolákba kikerülő magyartanárok számára rendkívül fontos is volna egy ilyen tantárgy. Ez a terület dinamikusan fejlődik – az utóbbi évtizedben mintha nemcsak a magyar nyelvű ifjúsági irodalom kapott volna új lendüle-

történi kísérlet – nyolcvanas évekbeli, svéd gyermekvers típusú előzmények, például **Ágai Ágnes** után – egészen friss a magyar kultúrában, a *Szívlapát* című kortárs versantológia 2017-es. A fogadtatása egyébként jó, úgyhogy erre lehet még a továbbiakban építeni.

- Hogyan látod a tabu- vagy problémakönyvek kapcsán zajló vitát arról, hogy a társadalmi kérdéseket, tabukat, traumákat központba állító szövegek esztétikailag érvényes üzenetet hordoznak-e vagy egyszerű történetmesélések, túl kijózanítóak a fiatalok számára?

VJ: A tabu- vagy problémakönyvek azt helyezik középpontba, ami hosszú ideig az ifjúsági irodalom meghatározó vonásának számított: a „felvilágosítást” és a nevelést. Egy olyan jelenetben, ahol például a tizenéves szereplők épp buliba készülődnek, *elég didaktikusan hat, hogy valamelyikük látszólag spontánul felmondja a „nagyvárosi bulizási szabályokat”, kezdve onnan, hogy szórakozóhelyen sose hagyd őrizetlenül az italodat, és befejezve azzal, hogy legyen nálad telefon és taxipénz.*

Nyilván problémákra összpontosító, működésképtelen kapcsolatokat, abúzust, traumákat bemutató könyvek is lehetnek összetettek, esztétikailag is jelentősek. Valahol az is tévút, hogy, mondjuk, súlyos traumákról és működésképtelen viszonyokról hamarabb és többet lehet olvasni, mint az átlagosan problematikus szülő-gyerek viszonyról, vagy éppenséggel kamaszszerelemi viszonyról, az iskolai zaklatás kategóriába éppen nem illeszkedő, de azért igencsak fáj-

tet, de a fordításokra is nagy a kereslet –, nagy segítséget jelentene, ha oktatási segédanyagok, tanulmányok, könyvek stb. könnyítenék a területen való tájékozódást.

- Nekem úgy tűnik, jellemzőbbek a kisebbeknek írt lírai szövegek, míg a fiatalok számára nagyobb a választék a regényekben. Mi lehet az oka, hogy az ifjúsági próza jobban körvonalazódik, mint az ifjúsági líra?

BIJ: Az ifjúsági líra szerintem jelenleg alapvetően a dal-szöveg. A korosztályi életérzések kifejeződése, a közösség-gé, ízlésközösséggé formálódás a zenei kultúrán keresztül spontánul és jól működik, és ebben a korosztályban ez rendkívül fontos is. Az „ifjúsági líra” újra bevezetésére

dalmas sebeket ejtő osztálytársi, iskolatársi kapcsolatokról és másokról. Az ifjúsági irodalom jelentős része úgynevezett „coming of age” történet, főhőscentrikus, és a cselekmény bonyolításához egyszerűen kiiktatja a történetből a szülőket, tanárokat, ami azt jelenti, hogy legfennebb hatalmi pozícióban, elnyomóként, akadályozóként szerepelnek benne felnőttek, az „odafigyelő, rezonáló” felnőtt háttérbe szorul vagy kimarad.

- Melyik gyermek- vagy ifjúsági irodalmi műfaj hiányát észleled? Ajánlanál néhány kortárs ifjúsági művet pár mondatban, amit szerinted mindenképp érdemes elolvasni?

VJ: Nincs olyan mű, amit mindenképp érdemes elolvasni, mint ahogy olyan sincs, amit semmiképpen: a kulcsszó itt is a ráhangoltság, a konkrét és nagyon változatos olvasói igénynek való megfelelés. Személy szerint nagyon szeretem **Dóka Péter** könyveinek nyelvi játékoságát, humorát – *A kék hajú lány* (2013), *Lila királynő* (2014), *Viharlovag – Fekete eső* (2016) –, ötletesnek éreztem Kalapos Éva DAC-sorozatát, elsősorban azt, ahogyan egy kis csoport tagjait összefűző baráti viszony alakulását ábrázolta a szerző, vagy akár a rádiójátékból kinőtt *Időfutárt* (Tasnádi István, Gimesi Dóra, Jeli Viktória, Vészits Andrea).

A legfrissebbek közül talán egy 2017-es antológiát emelnék ki, *Az első-t*: tizennégy novella plusz egy kultúr-történeti bevezető „arról, amiből csak egy lehet”, vagyis az első szexuális élményről.

BIJ: Izgalmasnak találtam, ahogyan **Borbáth Péter** *Sündör és Niruja*, **Lakatos István** *Óraverzuma*, **Dóka Péter** *Viharlovagja* a fantasy és a steampunk irányában keresgél az ifjúsági irodalmon belül – ez az animációk és filmek világából bizonyára sok gyerek számára ismerős,

- Hogyan látod a romániai oktatásban az irodalom szerepét? Sarkítva a kérdést: javasolnád például a *Légy jó mindhalálig* lecserélését egy kortárs műre?

VJ: És/vagy a válasz, esetleg az, hogy egyik sem, hanem valami más, egy harmadik, negyedik, akárhányszoros mű, mégpedig ideális esetben az adott osztály, adott olvasó igényeihez viszonyítva. Úgy gondolom, éppen ez a finomhangolás, igényre szabás az, ami a legfontosabb abban, hogy egy gyerekből olvasó legyen. Az olvasóvá nevelés csak akkor tud megvalósulni az iskolai oktatásban, ha a kiválasztott szövegek valóban a fiataloknak szólnak, ha alkalmasak arra, hogy megszeretessék az olvasást. Ha ez már megtörtént, akkor lehet kísérletezni régebbi, újabb, klasszikus, kortárs, valamilyen szempontból nehezebben befogadható szövegekkel. Az iskolai irodalomoktatás az olvasmányok kiválasztásában több ponton is akadályba ütközhet. A *klasszikus irodalom* „ifjúsági irodalomnak” nevezett része, a *Gullivertől A nyomorultakon meg Az utolsó mohikánon át akár a Légy jó mindhalálig-gal bezáróan, eredetileg nem gyerek/kamasz, fiatal olvasókat kívánt megszólítani*. Az is fontos lehet, hogy a fiúk és lányok érdeklődése és ebből adódóan olvasmánypreferenciái általában eltérőek. (Ami persze nem jelenti azt, hogy lányoknak csak „lányosnak” ítélt, fiúknak pedig csak „fiús” könyvet érdemes a kezébe adni, de nem kell csodálkozni azon, ha netán sarokban landol az osztálytársnők által kedvelt *Szent Johanna gim*i, vagy éppen azon háborodik fel egy kamaszlány olvasó, hogy a kötelezők listáján szereplő irodalom nagy részében meglehetősen elhanyagolható szerepet kapnak a nőnemű szereplők.)

Az irodalom megszerettetésében döntő fontosságú lehet tehát a finomhangolás, az egyénre szabás, és ez bizony csak akkor valósul meg, ha felhagyunk a „kötelezőkkel”, és a *választhatók listája is jóval hosszabbra nő*.

És még valami: ahhoz, hogy az irodalomoktatás valóban betöltse a szerepét (vagyis nem azt, hogy nyolc év alatt „leadjon” bizonyos mennyiségű könyvet, hanem hogy szövegértő, gondolkodó embereket neveljen), ahhoz időt kell adni a szövegek kreatív feldolgozására, megbeszélésére, egyáltalán, a diákokkal való beszélgetésre.

Kérdezett: Jakab Villő Hanga

rős, jó, ha az irodalomban is találunk hozzá fogódzókat. Versben a *Szívlapát* antológia mellett **Kollár Árpád** *Milyen madár* című verseskötetét emelném ki, amelynek néhány kiemelkedő darabjában a diszharmonikus érzések is érvényes szöveggé alakulnak. Erdélyben az utóbbi években **László Noémi** *Feketelevesének* sikerült talán leginkább kilépnie azokból a keretekből, amelyekben a gyermekverseket általában elképzeljük.

Kép forrása: mke.info.hu

SZAKÁCS ESZTER

A Szelek Tornya

Tilos az Á Könyvek, Budapest, 2016

„Ha pedig tényleg olyan tisztán megértjük egy másik ember indítékait, mint a sajátjainkat, nem leszünk képesek többé szánt szándékkal ártani neki.”

A különleges képességű gyerekek számára működő iskoláról, a mitológiai lényekről és fordulatos kalandokról hamar a Harry Potter regényvilága juthat eszünkbe ennek a könyvnek az olvasása közben. Csakhogy Szakács Eszter mitológiai fantasy-jének Szellő Mira nevű főszereplője nem boszorkány, mint ahogy rendszeren elvárnánk tőle, és nem is a Roxfort nevű boszorkány- és varázslóképző iskola diákja, hanem egyenesen grifflovas, akinek világokat összekötő szerepe van.

A regény erőssége lehet a részletgazdag leírás, a mitológiai alakok szerepeltetése, a párhuzamos világok, zsebuniverzumok megteremtése és összekötése olyan jelenbeli kérdésekkel, mint a gyász és a hátrányos megkülönböztetés, diszkrimináció.

„Egy fantasyregény középpontjában soha nem önmagukban ezek a társadalmi problémák állnak, nem emiatt lesz érdekes, izgalmas a regény. Inkább csak realisabbá próbálják tenni a teremtett világot, megindokolják a szereplők cselekedeteit, megmagyarázzák lelki sérüléseiket, netán valamilyen dramaturgiai funkciót szán nekik az író” – mondja Szakács Eszter egy interjúban.

A szöveg mitológiai áthallású világához igazodva jelenthetjük ki, hogy a regény erőssége lehet a szöveg Achilles-ina is, mivel a sűrű leírás helyenként fokozott figyelmet kíván az olvasótól.

A főszereplő nemcsak abban hasonlít Harry Potterre, hogy képességeit származásának köszönheti, nem küzdött meg értük, hanem abban is, hogy a hétköznapi világ kegyetlenkedései elől talál menekvést a mitológiai világban. Harry undok nevelőszüleitől és unokatestvérétől szabadul így, Mira pedig az őt zaklató és származása miatt kirekesztő osztálytársai elől bujdosva jut át az istenek világába.

„A Szelek Tornya főszereplőjéhez, Mirához hasonlóan én is könyvmoly voltam gyerek- és kamaszkoromban, és élénken érdekelt a mitológia. A különféle népek regéit és mondáit tartalmazó kötetek mellett természetesen a görög mitológiát is olvastam, akárcsak A trójai háború című átdolgozást Szabó Árpádtól. Mindig is a görög mitológia volt a kedvencem az összes közül, nem véletlenül, hiszen ahogy a regényben is elhangzik, az ókori Hellász lakói formálták leginkább a saját képükre az isteneiket, cselekedeteikben és tulajdonságaikban ők hasonlítanak leginkább hozzánk, emberekhez, én ezt tudat alatt nyilván gyerekként is éreztem” – fejtette ki a szerző, a regény mitológiai hátterét indokolva.

Grifflovasként Mira arra hivatott, hogy kapuóre legyen az Olümposz nevű bolygónak, ahol a görög istenek élnek, de ahol nehéz és bravúros kalandok is várnak nemcsak Mirára, hanem az olvasóra is.

Ha kíváncsivá tett az interjú, keres rá: Mit teszel, ha a bakancslista első pontja kipipálva? – Interjú Szakács Eszterrel, A Szelek Tornya szerzőjével (pagony.hu)

DUNAJCSIK MÁTYÁS

A Szemüveges Szirén

**Illusztrálta: Gilicze Gergő
Kolibri, Budapest, 2016**

„Persze, jogos a kérdés, hogy mit lehet látni egy világítótoronyból az óceán közepén? De az a helyzet, hogy minél kevesebbet látsz, annál többet veszel észre.”

Kép forrása: Facebook

►► A Szemüveges Szirén főhősének már a neve is az áhított, de elveszett, víz alatti Atlantisz világot idézi fel az olvasóban, Atlanta ugyanis édesapjával él egy világítótoronyban. A Szelleszirtről éjszaka kihajózó Atlanta hosszú útra indul, hogy hazavigyen egy kis sirályfiókat. A tengerész ősök és a kalandos utazás akár Harisnyás Pippi kalandjait is eszünkbe juttathatja, de a szereplőknek és eseményeknek a szerző fantáziája és humora nyit igazán tágas tereket.

„A sirályok etetésénél nem nagyon lehet hibázni, mert nemcsak mindent megesznek, ami él és mozog, hanem azt is, ami már nem.”

A könyv mesevilágának hangulata átszivárog a lapokon. A könyv barátságos, lilás-kékes illusztrációi jól megteremtik a történet nedves és szeles helyszínének benyomását. Kérdés ugyanakkor, hogy a képek valójában segítik-e vagy korlátozzák a szöveg érzékletességét, azt, hogy az olvasó maga képzelhesse el a tornyot, a kis sziget világát, hogy a képzelet maga rajzolhassa meg az állatokról elnevezett szeleket, és játszassa le az óceán hullámainak hangját, amelyeket Atlanta az apja dzsesszgyűjteménye alapján keresztel el.

„A tenger Miles Davistról időközben átváltott Nina Simone-ra, mintha a hullámok, amik eddig békaugrásban hemperegtek egymáson laza szvingritmusban, most egyszerre háromszoros nehézkedéssel próbálnák meg ugyanazt megcsinálni – de aki látott már kék bálnát keringőt járni, az tudja, milyen gyönyörű tud lenni ez a maga nemében.”

Olvasás közben érdemes pár „óceánhullámot” is hallgatni, a Nina Simone-t vagy a Milest Davist.

**itt
olvashatsz bele
a könyvbe:**

Kép forrása: krisztinamaros.com, Facebook

MAROS KRISZTINA – SZABÓ T. ANNA

Pagony, Budapest, 2017

Van, hogy a könyvek nem a szavakkal, hanem a látvánnyal, a vizuális élménnyel állnak közelebbi viszonyban, amikor a kép nemcsak kíséri, ábrázolja a szöveg üzenetét, hanem ő maga a tartalom.

Így készült Maros Krisztina *Milyen színű a boldogság?* című kötete, amely 2017-ben bekerült a szöveg nélküli könyvek bolognai versenyének (Silent Book Contest) döntősei közé. Maros Krisztina 2010-től dolgozik könyvillusztrátorként, és már korábban is készített szöveg nélküli képeskönyvet, a *Csipkerózsikát*. Eszünkbe juthatnak Szabó Imola Julianna *Kinőtt szív* című felnőttmesekönyvének (2015) illusztrációi is, amelyek fekete-vörös színvilágukkal meghatározó részei a könyvben megírt két történetnek, a *Szélkislány firkantásainak* és a *Zsilike kabátjának*.

Maros Krisztina illusztrációja a *Kinőtt szív*ből

A *Milyen színű a boldogság?* kötet cím az érzelmeket a színek világával társítja, a képek pedig részletgazdagságukkal próbálnak több választ is adni a kérdésre, hogy milyen is lehet a boldogság. Szabó T. Anna verssorai a képeket kísérő „illusztrációként” jelennek meg a könyv oldalain, tovább viszik a különböző érzékek (érzelem, szín, hang, tapintás) összekapcsolását. A kötet színektől sugárzó oldalain szöveg és kép hagyományos viszonya megfordul, a szöveg annak ad hangzást, amit a kép már megfogalmazott a maga nyelvén.

LACKFI JÁNOS
Nem kötelező irodalom (2.)
Szöveg a semmiben

Fussunk neki újra, na, mi az a vers?

Kinek jó, mire való, és egyáltalán, honnan tudom, hogy egy szöveg vers és nem másvalami? Mondjuk, nem számla, nem menetrend, nem újságcikk, nem szerelmes levél, nem munkaköri leírás? Jöhetünk megint a rímekkel, de ha rímel, akkor már bármi vers? Ha rímben mondanánk a híreket?

Miskolc és Hatvan között két szerelvény ütközött.

Üzeni az Unió, vállalkozni hullajó.

Megy ez, mint az ágybacsinálás... De vajon a rímtől automatikusan változik valami? És mi a helyzet a rímtelen versekkel? Rengeteg ilyen van, nem ám szutyok minőségben.

Kányádi Sándor bátyám meséli mindig, hogy feltette a kérdést egy kis székely osztálynak:

– *Na gyerekek, mi az, hogy vers?*

Tanácsalanságra számított, de valaki már jelentkezett is, felpattant, és kivágta vitézül:

– *A vers az, amit mondani kell.*

Igaz, ami igaz, évszázadokig a verset csak mondták, sose olvasták némán. Ha egy adag középkori szerzetest feltennénk egy buszra, oltári hangzavar keletkezne, mert mindegyik hangosan olvasná a Bibliát vagy a Metró újságot. Mert akkor a szemmel olvasást nem tekintették legálisnak, hiszen úgy nem „ízleli” az ember a szót. A verseket meg nem is annyira mondták, mint inkább énekeltek. Az volt akkor a popkultúra.

Faludy Gyurka költő bá’ meg egyszer valamely arab városba érkezett sziesztaidőben, amikor nemcsak a bogár, a darázs, hanem még az öngyilkos merénylő is aluszik. Kiült a kihalt főtér kávézójának asztalához, és unalmában verset kezdett írni – persze, magyarul.

Pár perc múlva megállt előtte egy talpig burnuszba öltözött férfi, és kifogástalan udvariassággal jelentette neki, hogy a méltóságos sah örömmel látja vendégül palotájában a költő urat. Később kiderült, a helyi hatalmasság kémei csak annyit jelentettek, a főtéren ül egy ember, aki olyan sorokat ír, melyek nem érnek ki a papír széléig.

Hát, ez is lehet meghatározás: vers az olyan szöveg, amelynek sorai nem érnek ki a papír széléig. Vagyis tiszta papírpochékolás, az amazóniai esőerdők jól hallhatóan visítoznak a háttérben.

De megint akad egy bökkenő: ott van ugyanis a prózavers, mely épp arról ismerszik, hogy látszatra próza, vagyis faltól falig tart. Úgyhogy itt állunk megfürödvé.

Na, akkor mi is az a vers?

Egy belga költő, François Emmanuel meghatározása szerint: *a vers az egyetlen szöveg, amely lebegve marad a semmiben.* Húha, nagyot mondtunk, öblö-gessünk...

Mit is jelent ez voltaképpen? Azt, hogy a vers nem egy konkrét helyzetre való szöveg, mint az udvariassági mondatok, az időjárással vagy a focival vagy a politikával kapcsolatos, betárazott mondataink. Ezeket bármely percben képesek vagyunk sorozatban kilőni. Nem, a vers – iskolai ünnepélyek, szavalóversenyek kivételével – nem illik sehová se.

Mi történik, ha megállunk a TUSKÓ áruház közepén, és fennhangon szavalni kezdünk: „az emberélet útjának felén egy nagy, sötétlő erdőbe jutottam...” Hát, a tisztes vásárlók elkerülnek, egyetlen ember közeledik hozzánk, oldalán himbálva mestersége címerét: a biztonság óre.

„Na, tessék vásárolni, közlekedni, egyenletessen megindúni az akciós tejek irányába, köszöntem szépen!”

És ha az adóhivatalban okosan behajolunk a plexiüveg kis kerek likán, és odasúgjuk szerelmesen a szemüveges, középkorú hölgynek: „A semmi ágán ül szívem, / Kis teste hangtalan vacog, / Köréje gyűlnek szeliden, / S nézik-nézik a csillagok...” Mit is dadoghatna szegény: „Szíveskedjék a... bediktálni a... iktatószámot... a formanyomtatvány a bejáratnál található... illetékbélyeg lerovása kötelező...”

Egy iskolásfiú viszont azt mondta, amikor kérdeztem, hogy ő bizony mindig szokott magában verseket mondogatni. Mindenhol.

És tudjátok mit, jól teszi... Mert a vers sehová se illik, mégis mindenhová való.

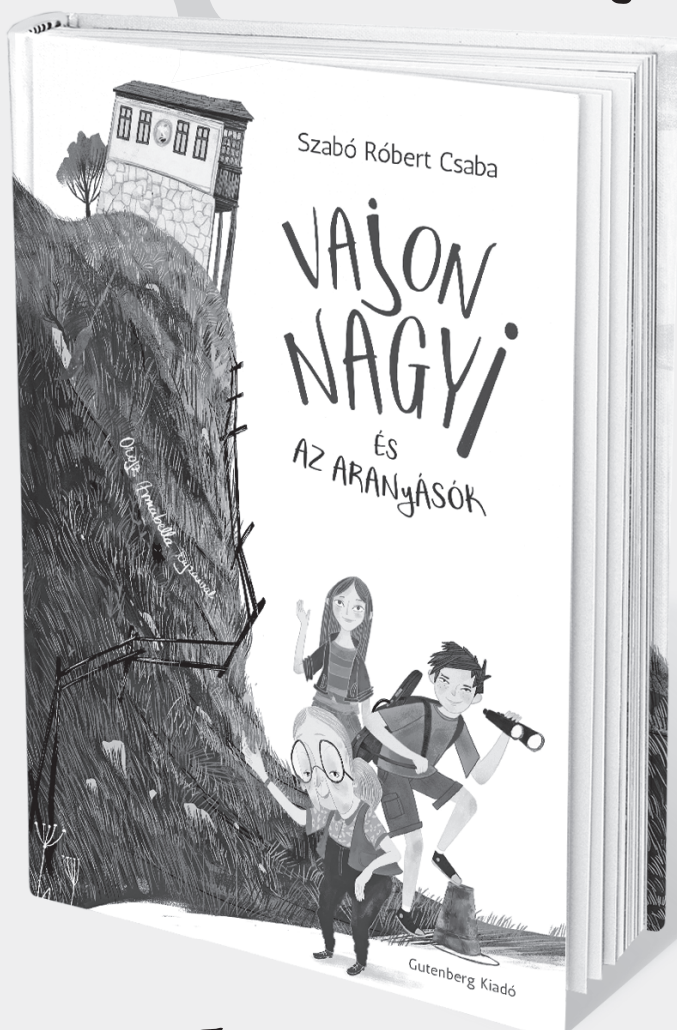
Regénysorozattól a nyomtatott könyvig

Szűk tíz évvel ezelőtt, 2008–2009-ben jelent meg a Cimborában, folytatásokban, akkor *Vajon mama és az aranyásók* címmel, **Szabó Róbert Csaba** fiatal marosvásárhelyi író izgalmas, valószínűleg a kalandos történetészövésssel remekül elegyítő ifjúsági meseregénye. Az olvasóink által igencsak kedvelt, folyóiratbeli regénysorozatból 2017-ben lett vonzó külsejű, Orosz Annabella által illusztrált, a csíkszeredai Gutenberg Könyvkiadónál megjelent könyv, amelyre ezennel felhívjuk figyelmet-

ket, hozzátéve, hogy interneten is beszerezhető a kiadó online boltjában, a gutenbergkonyvesbolt.ro címen.

A frissen kiadott regény első fejezetét közöljük íze-lítőként, s hogy mi történik az ajándékba kapott lég-puskával, merre kanyarodnak a két főhős kalandjai, hogyan szabadítják ki az elrabolt nagymamát és men-tik meg Aranyvárost a Kérdőjeles Manó és a helyesen föltett kérdések segítségével – azt a regényből tudhat-játok meg.

SZABÓ RÓBERT CSABA VAJON NAGYI ÉS AZ ARANYÁSÓK 1. Az ajándék

Ferkó pontosan a tizenkettedik évét töltötte azon a nyáron, amikor eltűntek a szülei. Nem kell megijedni, gyakran művelték ezt a szokásukat, minden nyári vakáció elején eltűntek, mert muzsikálással foglalkoztak. Általában Európa körüli turnéra indultak, de voltak már Japánban is, és ilyenkor Ferkót a nagymamájára bízta. Fogták a hangszereiket, és leléptek. Így ment ez. Reggel még voltak, délután már nem.

Azon a nyáron azonban kissé másképp tűntek el a megszokottnál. A repülőgépük kora délelőtt indult, míg Ferkó az iskolában volt, az évfárón. Csak egy levelet hagytak hátra, Ferkó összekészített hátizsákját a ruháival, pénzt és vonatjegyet, oda-vissza. A levélben az állt, amit az előző napokban számtalanszor átvettek már délutánonként. Melyik vonatra szálljon föl, hová üljön, kikkel ne elegyedjen szóba, amikor a nagyihoz utazik.

Ferkó föl sem bontotta, mert már kívülről fújta. Inkább kiürítette a hátizsákot. Azokat a ruhadarabokat, amiket utált viselni, a szekrénye mélyére rejtette. Elővette a terepszínű folsóját és nadrágját, gondosan összehajtogatta, és a zsák aljára tette. A tetejére visszatette azokat a darabokat, amiket nem utált viselni. Előkereste

a távcsövet, gondosan bebugyolálta egy pólóba, és azt is a zsákba tette.

Körülnézett a lakásban, megnyugtató csend volt. A szülei nemrég léptek ki az ajtón, és most minden az övé.

A megelőző években mindig a szülei vitték le a nagymamájához autóval. Tavaly először vonattal, hogy Ferkó lássa és megtanulja a vasúti utazás szabályait. Már tavaly készültek rá.

- Én a te korodban már egyedül utaztam, mondta az apja, és komolyan a fia szemébe nézett.

Ferkó hiába nézte apja borzos szemöldökét, őszülő halántékát, nem tudta elképzelni őt gyerekként.

Ferkó a pénzt szintén a hátizsákjába rejtette. Az órájára nézett, még legalább ötven perce volt az indulásig. A vasútállomás mellett laktak, tíz perc alatt föl is ül a vonatra, nincs miért sietnie.

Bement az apja szobájába, és bekapcsolta a számítógépet. A gép halk surrogással indult, néhányat pislogott, majd a jelszót kérte. Ferkó sóhajtott, beütötte az apja születési dátumát, és a gép szempillantás alatt beengedte. Ferkó azon a nyáron lett tizenkét éves, de még nem volt Facebook-profilja. Legalábbis nem a saját nevéen. Ezt mindenki tudta az osztályban, és ő otthon hiába magyarázta, hogy már mindenkinek van a társai közül, a szülei hajthatatlanok voltak. Nem volt más választása, álneven hozta létre.

Így aztán túl sok ismerőse nem is volt.

Akik így is hajlandóak voltak visszajelölni, vagy nemigen tudták, kiről van szó, vagy nagyon is tudták, és Ferkó, attól való félelmében, hogy csúfolni fogják, kevés embert jelölt be eleve.

Amint belépett a fiókjába, rögtön látta, hogy két üzenet várja. Az első az apjától volt, amitől kissé meglepő-

dött, hiszen fogalma sem volt róla, hogy az apjának tudomása van az ő Facebook-profiljáról. Az üzenet tartalma azonban még inkább ámulatba ejtette. A következő állt benne: „Ferkóm, vagy akárhogy is nevezed magad itt a Facebook-on! Nehogy azt hidd, hogy megfélekezünk a szülinapodról. Édesanyád már a repülőtéren az aján-

dékokat kereste. Képzeld, én már rég megtaláltam, ismered öregapádat. Keresd elő a régi, zöld hegedűtokomat, abban lapul. Gondolj valamire, és nyisd ki. Benne lesz! Boldog szülinapot! Ölel: Apád!” Ferkó fölugrott az asztaltól, és szétnézett. A hegedűtok a szekrény tetején porosodott. Fölkelt egy székre, és levette. Érezte, hogy súlya van. Letérdelt a földre, és gondolkodás nélkül felpattintotta a zárat. Már rég tudta, mit szeretne. Nem csalódott. A tok bársonyán egy olajtól csillogó légpuska hevert. A csöve hátra volt

törve, hogy elférjen. Ferkó torkában dobogó szívvel kiemelte a fegyvert, a csövét a helyére pattintotta, és a vállához emelte. Kacagni volt kedve, kiáltani. A tokban töltényeket is talált, egész doboznyit, számolatlan golyót. Izgatottan mindent visszarakott a helyére, visszakattintotta a tok fedelét, és a hátizsák mellé állította. Lázasan gondolkodott. Micsoda nyara lesz! Egy igazi légpuskát kapott!

Föl-alá mászkált a lakásban izgalmában, majdnem megfeledkezett arról, hogy elolvassa a másik üzenetet. Már-már kikapcsolni készült a számítógépet, mikor észrevette. Az üzenet Zsuzsától érkezett, és rövid, tárgyilagos volt. „Az állomáson várlak”. Zsuzsi nagy-

amája az ő nagyjának a tőzsomszédságában lakott. A lány vele egyidős volt, és lényegében egyetlen játszótársa az egész kisvárosban. Más gyereket nem is igen láttak az utolsó években, a város kezdett kiöregedni. Zsuzsi szintén a nagymamájánál töltötte minden nyarát. Ferkó gondolkodott pár másodpercig, hogy vajon honnan tudja ez a lány, hogy ő mikor és mivel érkezik, de aztán rájött, hogy biztos a nagymamájától tudja. Főlkapta a hátizsákját, kezébe kapta a tokot, és kilépett az ajtón. Komoly léptekkel haladt az állomás felé, miközben magában folyamatosan azon kuncogott, hogy biztosan mindenki azt hiszi, hegedűt visz a tokban.

Szabó Róbert Csaba meseregényét a verespataki ciános bányászati technológia bevezetése elleni küzdelem ihlette. Verespatak (románul Roşia Montană, németül Goldbach, latinul Alburnus Maior) község Romániában Fehér megyében, ősi aranybányász település, ahol már a rómaiak is aranyat bányásztak, 2000 éves labirintusszerű bányafolyosó-rendszere a mai napig fennmaradt és látogatható. A bányamúzeumba 150 lépcsőfok vezet le, a felszínen az aranyfeldolgozás eszközeiből nyílt kiállítás.

A bányászvárosban – ahogy 2000 évvel ezelőtt is – mindenki a föld alól előkerülő arany kitermeléséből élt egészen az 1980-as évekig, amikor a földalatti bányászatot felváltotta a felszíni bányászat.

A Gabriel Resources kanadai vállalat az erdélyi Érc-hegységben akarta megnyitni Európa legnagyobb cián-technológiás, külszíni aranybányáját 330 tonna arany és 1600 tonna ezüst kitermelése miatt. A kanadai cég romániai leányvállalata, a Rosia Montana Gold Corporation

révén vásárolta meg a bányalicencet, majd mintegy 15 éven keresztül próbálkozott a megnyitáshoz szükséges engedélyek beszerzésével. A román parlament 2014 júniusában utasította el az aranybánya-beruházást elősegítő törvénytervezetet, miután több tízezer vonultak utcára a mérgező ciános technológia használata ellen tiltakozva. 2016-ban a verespataki bányászati kultúrtáj felkerült az UNESCO Világörökség javaslati listájára.

Brabanti Genovéva, a számkivetett

Kedves olvasóink, bizonyára tudjátok, hogy az emberiség korábban is olvasott, de az olvasáskultúrát valójában a nyomtatás felfedezése forradalmasította. A nyomtatott betűk a kézírásnál könnyebben azonosíthatók voltak, a nyomda sok példányban tudta előállítani a művet, ennek következtében ugyanaz a könyv sokakhoz eljutott, és olcsóbban készült el.

Az emberek különböző okokból és különböző formában olvastak. Kötelező olvasmányok minden korszakban voltak (törvénykönyvek, zsoltárok és imádságos könyvek, tankönyvek és tananyagok). Ezek mellett azonban egyre nőtt a választott olvasmányok száma. Volt, aki foglalkozásával kapcsolatos kérdésekről olvasott, és egyre többen voltak azok, akik szórakozásból vettek könyvet a kezükbe. Voltak olyan könyvek, amelyeket egymás után több generáció is elolvasott, és voltak olyan divatos történetek, amelyekért csupán egy generáció rajongott. Az előző esetben a könyv egybehangozta a nagyszülőket, a szülőket és a gyermekek érzelmi és gondolati világát, az utóbbiak pedig minden generáció elé más eszményeket állítottak, különböző, eltérő identitásokat alakítottak. Voltak olyan olvasmányok, amelyeket fiatalok és idősek, iparosok és földművesek is olvastak, és egyre nagyobb számban olyanok is, amelyeket vagy a férfiak, vagy a nők, vagy a kézművesek, vagy a parasztok részesítettek nagyobb figyelemben. Az olvasni tudás elterjedése előtt, vagy olyan környezetben, ahol kevés volt a könyv, szokásban volt a felolvasás: idősek és gyerekek, férfiak és nők együtt izgultak a hősök sorsának alakulásáért. Európában a 18. században kezdődő folyamatot az olvasás forradalmának nevezik: egyre többen, egyre többet olvasnak, a könyvkiadás pedig választható és olcsóbb könyvet kínál. Egy Quillan nevű francia könyvkereskedő 1761-ben érdekes vállalkozásba kezdett: könyvkölcsönzőt nyitott. Kezdeményezése futótűzként terjedt el Európában. S ha már az olvasás nem feltételezte a könyvvásárlást, az emberek kedvükre válogathattak.

Új sorozatunkban olyan művekre fogom felhívni a figyelmeteket, amelyeket a tankönyvek nem említ, az irodalom története azonban számon tartja őket. Ezek a népszerű olvasmányok vagy népkönyvek. Románul népkönyvnek (cărți populare), franciául házaló irodalomnak (littérature de colportage), magyarul ponyvának nevezük őket. Nyelvezetük egyszerű, történetük lebilincselő, érzelmviláguk felkavaró. Éppen ezért sok-sok olvasót

hódítottak meg, újra és újra szükségessé vált a kiadásuk. Franciaországban a 16. századtól, Oroszországban a 18. század közepétől, Bulgáriában a 19. századtól terjedtek el. A ponyva divatját Magyarországon egy cenzúra-rendelet indította el, 1570-ben. A nyomda működtetése érdekében előbb Debrecenben, majd Kolozsváron és rendre minden nyomdában világi tárgyú füzetes nyomtatványok kezdtek készülni, amelyekre a cenzúra nem volt érvényes. A népszerű irodalom az eladhatóság érdekében olvasói igényekhez igazodott, változatos olvasmányokat kínált. Volt közöttük bibliai verses história, allegorikus moralitás, mesterségszűcs, széphistória, mese és monda, átdolgozott műköltői alkotás, férfi-, nő-, anyósparódia, azaz minden, ami akár a kíváncsiságot, akár a szenzációéhséget, akár a vallásos, erkölcsi vagy társadalmi érzékenységet fel tudta csigázni. A ponyva egyúttal az ismeretterjesztésre is vállalkozott, illetve minden korban a népszerű témákat dolgozta fel. A 18. században a vallásos és oktató könyvek, a mágia, a technika, az aktualitások, a regények, a népdalok voltak napirenden. A 18–19. század fordulóján a „hogyan győzzük le a nyomort” kérdés került előtérbe. A 19–20. században a ponyvairodalomtól a szentek életét, az álmoskönyveket, a kalendáriumokat, a népmeséket igényelték.

Olvassuk el együtt az alábbi történetet.

A történet egy kései magyar feldolgozása (Kolozsvár, 1930)

Genovéva a brabanti herceg leánya volt, és Sigfridus, a római birodalom palatinusának felesége. Ki mikor a szent földnek oltalmára a pogányság ellen hadaival indult, a feleségét egy Golo nevű derék vitéz emberre bízta.

Golo leveleket formált Sigfridus haláláról, hogy Genovevát házasságtörésbe ejthesse, sokat is munkálkodott annak megcsalásában, de az istenfélő asszonyt haszontalan ámította. Azonban az ura megjövén, az istenfélő asszonyt a házasságtörésről hamisan bevádolta.

Elhitte ezt a Genovéva férje, és az ártatlan asszonyt arra ítélte, hogy fiastul a vízbe vettessék, meg is parancsolta szolgálainak, hogy azt végbevigyék.

De a szolgálak könyörületességtől viseltetvén, az ártatlan asszonyt fiacskájával együtt az erdőben szabadon bocsátották, s az urának otthon holt nevét költötték. Eb-

ben az erdőben Genovéva hat esztendeig élt, étele gyökerekből, itala vízből állott. A fiacskájához minden nap egy nőstény szarvas járt, mely megszojtatta.

Hat esztendő és három hónap elfolyt, hogy ez az istenfélő asszony ebben az erdőben lakott, és füvekkel tápláltatott, mely idő közben a férje, éppen vízkereszt napján a vadászat közben reá talált, és bizonyos jelekből megismerte.

Megkövetvén feleségét, visszavitte mind fiastul, és Genovéva kérésére azon a helyen templomot építtetett, a Boldogságos Szűz tisztességére, és annak képét az első oltárra tétette, amely sok csudákkal tündöklött.

Golo pediglen istentelen fogása és hamis találmánya miatt négy tudatlan tulokhoz négy részre költöztetett és négy részre szaggattatott, melyért dicsértessék az Istennek szent Anyja mind örökké.

A fenti történetet Esterházi Pál herceg írta, és 1696-ban jelentette meg a *Mennyei Korona* című munkájában. W. Gumppenberg jezsuita (katolikus) pap 1657-ben kiadott munkájából ihletődött. Kevéssel ezután Esterházi Pál egy másik forrásból is elolvasta a történetet, s ezt is átdolgozta magyar nyelvre. A történetet a magyarul olvasók korábban is ismerhették, mert 1646-ban Bécsben Nádasí János jezsuita szerzetes latin forrás alapján már kiadta. Nádasí munkája az 1700-as évek közepéig több kiadást megért.

Amint látható, a történet egy, a Rajna közelében, a Brabanti Hercegségben a 13. században a védelmező Szűz Mária tiszteletére épült kápolna – népi nevén Genovevakirche – eredetét mondja el. 1325-ben a kápolna búcsútartási engedélyt kapott április 2-ára, Genovéva halálának napjára. Műfaja szerint tehát legenda, mert Szűz Mária egy kegyes közbenjárását és egy szakrális épület eredetét foglalja össze. A kápolna megépülése után, a 14-15. században kitalált/megalkotott történet a Maria Laach bencés kolostor egy szerzetese írta meg, ismert mondai elemekből. A szerző a mondai hagyományokat összegyűjtötte, egybeötvözte, történelmi személyiségekhez és a Genovevakirche épületéhez kapcsolta – azaz lokalizálta és aktualizálta. Alapjában véve a legenda Szűz Mária tiszteletét és a kápolnának a búcsújárók körében való népszerűsítését szolgálta. Ez a szándék vezérelte a két magyar feldolgozót, Nádasí Jánost és Esterházi Pált is.

A történet hamarosan kilépett a kolostorok és a búcsújárók köréből, s a megpróbáltatott életű Geno-

véva, a feleségét alaptalanul megítélő Sigfrid, valamint az álnok Golo története szórakoztató olvasmánnyá vált. 1525-ből ismert az első irodalmi feldolgozása. A 17. századtól népszerű, közismert regény.

Magyar nyelvű regényként 1824-ben jelent meg először, 164 lap terjedelemben, a címe: *Hajdankori szép és érzékeny Történet, minden jó érzésű Emberek, különösen pedig Anyák és Gyermekek számára Iratott. Németből Magyarra fordította Jászai Láng Ádám. Kasán, 1824.* Öt további kiadást ért meg. A magyarországi olvasók német nyelven is olvashatták, mert pesti és budai nyomdák sokszor, nagy példányszámban nyomtatták ki és árusították. Amikor a regény népszerű olvasmánnyá vált, szükséges volt a lerövidítése. A legismertebb kiadók nyomdájából kikerült párlapos füzetet ponyván árusították. Érdemes megjegyezni Bucsánszky Alajos nevét, aki a magyar ponyvakiadás termékeny vállalkozója volt. Genovéva történetét ő is kiadta.

Azonban a történet története itt még nem ér véget. A 17-18. században iskoladrámaként európai kollégiumok színpadjaira került. Két magyar nyelvű változatáról van tudomásunk, 1756-ból és 1767-ből. Új formában, színműként Magyarországon először 1831-ben Debrecenben került színpadra, Kolozsváron 1841-ben, Aradon az 1860-as években adták elő. Azt azonban nem tudni, hogy ez eredeti magyar dráma volt-e vagy fordítás. Bábdarabként szintén népszerű volt. A 17-18. század fordulóján az operaházakba is betört. Többek között Robert Schumann

Joseph Ritter Führich: Szűz Mária megjelenik Genovéva előtt (19. század)

is feldolgozta, 1850-ben, egyik előadásának Liszt Ferenc volt a karmestere.

A fenti adatokat György Lajos (1890–1950) kolozsvári irodalomtörténész gyűjtötte össze. 1929-ben megjelent tanulmányából néhány mondatot kimásolunk, hogy érzékeltessük azt az utat, amelyet Genovéva története bejárt. „Falusi parasztházaink mestergerendáin ma [1929] sem ritkák a magyar nyelvű *Genovéva* kibetűzhetetlené használt példányai. Bizonyos, hogy ez a keresetlenül naiv olvasmány minálunk is feledhetetlen benyomásokat keltett, s csakúgy megmozgatta az olvasók, a százazrek érzelmi világát, mint vándorútja más európai állomásain. Németországon és Franciaországon kívül Németalföldre és Európa többi országaiba is megtalálta útját, s nyomait látjuk Spanyolországban és Itáliában éppúgy, mint a skandináv és a szláv népeknél.” György Lajos adataihoz azt tehetjük hozzá, hogy Brabanti Genovéváról 1964-ben olasz film készült (*A bosszú lándzsája*), Budapesten

pedig a Kolibri Színház 1993-ban vitte színpadra.

Genovéva történetét az egyház hozta forgalomba a középkor végén, Szűz Mária kegyes voltának szemléltetésére. A vallásos reneszánsz és barokk kora után világi utakon haladt tovább, az éretnység, az igazság győzelmét, a tévedéseken való felülkerekedés lehetőségét, a gonoszok megbűnhődését hirdette. A kódexekből, a könyvekből, a színpadokról, a főnemesek, az olvasni tudó rétegek világából kikerült a szóbeliségbe, egyike lett azoknak a történeteknek, amelyek a mesemondás helyzeteiben is megjelentek. A magyar népmeséket rendszerező katalógus a novellamesék közé sorolta be, és

a magyar nyelvterület különböző régióiból mutatta ki felbukkanását. Ez a történet tehát szép példája annak, hogy a kultúra egy eleme hogyan képes életben maradni, megváltozni, terjedni, bűvópatakhhoz hasonlóan újra életre kelni, élményt nyújtani az egymást váltó generációknak.

Joseph Ritter Führich: Sigfrid bocsánatért esdekel felesége előtt (19. század)

Szómagyarázat:

palatinus – nádor, a király helyettese

tulok – ökör

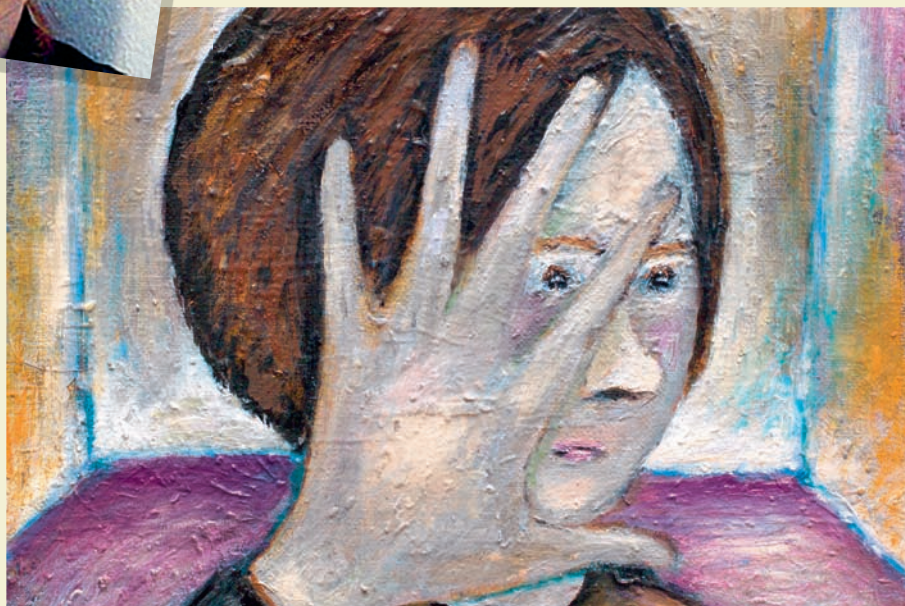

Gyermekbőrbe dermedt vásznon

A színtéren: Ellen Gronemeyer német festőművész (1979)

ria és egyik friss kiállítása, a *Frozen* (*Fagyasztva / Befagyott / Megdermedve*), a Berlinben és Londonban élő, alkotó Ellen Gronemeyer festőművésze. Az intézmény neves művészeket képvisel, így listájukon megtaláljuk többek között Jim Lambie, Warhol, Araki, Marepe nevét. Warholról már írtunk a Szín-térben, Lambie és

A vetrobaji.net oldalon is van művészeti eseményeket ajánló rovatom, amelyet nagyjából havonta frissítünk Héjja Tamással, ügyes alkotótársammal, de az izgalmas kiállítások, történések híreinek szórását napi rendszerességgel a Twitter-oldalamon élem meg. Így jött szembe velem a New York-i Anton Kern Galé-

Marepe talán sorra kerülhet, Araki meg szóba se jöhet, míg a tizennyolcat be nem töltitek.

Számomra Gronemeyer és a galéria neve ismeretlenül csengett korábban. A cikkem leadása előtti utolsó napokban már lázasan keresgéltem magam körül, kiadványaimban, gondolataimban, hogy vajon mi legyen ezúttal a Szín-térben, olyasmi, ami ismét kíváncsivá tesz benneteket.

Több név is felmerült, de mindegyiket elvettem, mert úgy gondoltam, várhatunk még velük. Ez az anyag viszont megfogott, mert szerintem olyan jó, mintha valaki közületek, valamelyik egyik ügyes cimbi alkotta volna meg. Az első benyomásom az volt a mesés képek láttán, hogy a körülöttünk zajló világ valós figurái, kedves állatok, megtörtént események alakulnak át mesészerű lényekké a szemünk láttára ezeken a sűrű vásznon. Nem mehettem el mellette szótlánul.

A kusza, színes kavalkádban úszó felszínek, a vastagon felvitt, krémszerű festékrétegek a naiv művészetet, a vadakat, a gyermek alkotók műveit, az art brut vagy az intézményesített művészeti rendszereken kívül tevékenykedők világát idézik. Háttér és figura szinte álomszerűen egymásba folyik, egy-egy palettaként hat, olyan táblaként él, amelyiken csak lazán keverik a színeket, amíg egyszer csak, hopp, megelevenedik egy figura rajta, aztán csak egy picit kell megerősíteni, és máris kész a mesés főmű. Érdemes lenne kipróbálatok nektek is! Félreértés ne essék, ezek a művek hosszú és fáradságos munka gyümölcsei. Ezért is mutatja meg őket viszonylag ritkán a szerzőjük.

Erős elbeszélő és illusztráló jelleget hordoznak a sötét tónusú munkák, a gyermekbőrbe bújt alkotó kéz-, ecsetnyoma szinte láthatatlan. Mégis nyalóka-szerűen csillognak az egymásra pakolt festékrétegek, egyszerűen odacsalogatják a nézőket. Az itt-ott ezer színben pulzáló, szétkent rágógumialapot, hátteret a leegyszerűsített, rajzfilmfigurákra emlékeztető alanyok tompítják, hozzák egyensúlyba. Nagy bogár-szemük és léggömbfejük van. Állatfigurái emberszerűek, barátságosak és egy picit ijesztőek is egyben.

Ember-állat szimbiózisban él.

Aachen, Bern, Berlin, Hamburg neves kiállítótereirei mind vendégül látták már munkáit, tehát érdemes komolyan venni a játékos tematikát. Érezhetem ezeket a képeket nézegetve, hogy igen, ilyen hangulatokra, foszlányokra emlékszem én is, és csak úgy kavarog bennem, a nézőben, az ártatlanságnak nekifeszülő tudásszomj, kíváncsiság.

Sárkányok középkori kódexek illusztrációin

Sárkány egy 1270-ben kiadott bestiáriumban (állatok és fantázialények leírását tartalmazó kéziratban)

Sárkány Mátyas király könyvtárának egyik kódexében, Pierre Choque londoni kéziratában (1502)

Sárkánygyerek egy Párizsban készült imádságos könyv miniatúráján (1410)

Hétfejű sárkány egy 1320-ban írt és illusztrált, filozófiai tárgyú francia kézirat miniatúráján

Egyházi énekek szövegét és dallamát tartalmazó gyűteményt (antifonáriumot) illusztráló miniatúra (1522)

Kincset őrző sárkány griffel és kakassal egy középkori kódex illusztrációján (1401)

A jót és a gonoszt jelképező, fehér és vörös sárkány harca egy Artúr királyról szóló mondában (15. századi angol legendárium illusztrációja)

Mihály arkangyal és mennyei serege legyőzi a sárkányokat (háború a mennyben egy francia kódex miniatúráján, 1320)

Mihály arkangyal harca a sárkánnyal (a Limbourg fivérek illusztrációja Berry herceg óraskönyvében, 1409 körül)

Sárkányok és előképeik

Cy dit-moise de la pomme de canion. Et quant le se par de cele ate. Ja au que tous ay dit de et len a cheuandur. e. rommes me voutit. Sy troue lo

Vízi, szárazföldi és szárnyas sárkányok egy 1410-ben írt kódex illusztrációján

A sárkányokról szóló mondákat feltehetőleg a dinoszauruszok, tengeri gyíkok (ichthyosaurusok) és repülő őshüllők (pteroszauruszok) csontjai ihlették

Marduk, az ókori Babilon főistene legyőzte Tiámatot, a mezopotámiai mitológia őskáoszt megtestesítő sárkányát, és testéből alkotta meg az eget és a földet

„Éj sárkányszárnya földi el a földet”

(Shakespeare)

A sárkányok talán a legváltozatosabb és legellentmondásosabb fantáziálények. Vannak köztük védelmezők és pusztítók, bölcsék és ostobák, szárnyasok, pikkelyesek, hüllő- vagy kígyószerűek, apró vagy óriási szörnyek. Lövellhetnek szájukból lángot, füstöt, viharfelhőt, támaszhatnak forgószelet, jégesőt, vízözönt. Az ókori mítoszok, illetve a népmesék (többnyire gonosz) sárkányai lehetnek egy-, három- vagy többfejűek, kétlábú sárkánykígyók vagy négy lábú sárkánygyíkok. A színük is sokféle: legtöbbször vörös, zöld vagy fekete, de vannak sárgák, kékek, fehérek is.

Nem tudjuk, mikor születtek meg ősünk képzeletében, de az ókori

keleti irodalom legfontosabb ránk maradt költeményében, a Kr. e. 22. században írt, sumer-akkád Gilgames eposzban már sárkány őrzi az istenek lakhelyeül szolgáló Cédruserdőt. Az óegyiptomi hitvilágban a káoszt és a sötétséget, a halált és a feltámadást egyaránt jelképezte.

Azt sem tudjuk, mi lehetett a kígyó- vagy hüllőszerű, hatalmas farokkal, fogakkal, karmokkal ellátott, ijesztő külsejű lények előképe. Elfogadott elmélet, hogy ősünk a 65 millió éve (évmilliókkal az ember megjelenése előtt) kihalt őshüllők barlangokban talált, hatalmas csontjai köré szőhettek történeteket, de a mondabeli lények előképei lehetnek napjaink legnagyobb hüllői (krokodilok, alligátorok, varánuszok) vagy a soklábú polipok is.

A legendabeli sárkányokhoz leginkább hasonlító, ma is élő hüllők a pikkelyes testű, három méternyi hosszú komodói varánuszok (komodói sárkányok)

Humbabát, a sumer-akkád Gilgames eposz emberi tulajdonságokkal is felruházott szörnyét a hős Gilgamesnek sikerült elpusztítania

A közép-ázsiai török népek hite szerint az erőt és hatalmat jelképező sárkányok ma is élnek a szent hegyekben (középkori kéziratot illusztráló hétfejű sárkány)

A sárkánymotívum már az ókorban megjelent a hadi jelvényeken, harci lobogókon (nyitott szájú sárkánykígyó, a szkíták hadi jelvénye)

A pekingi Tiltott Város egyik császári palotáját díszítő, szarvasagancsral, pikkelyes kígyótesttel és saskarmokkal ábrázolt sárga sárkány

A japán mitológiában a vizek és az eső istenei sárkány alakját öltötték, az uralkodókat is sárkánytól származtatták (Katsushika Hokusai festménye, 1830 körül)

Nidhogg, a germán mitológia holtakkal táplálkozó, az életet jelképező világfa gyökereit rágcsáló sárkánya

Egy kínai monda szerint az első embereket az emberfejű, sárkánykígyó-testű Nü-va istennő alkotta meg sárból és agyagból

Távol-keleti és nyugat-európai mítoszok sárkányai

A kelet-ázsiai – kínai, koreai, japán – mítoszok többnyire szárnyatlan sárkányai halhatatlan, bölcs, segítőkész és természetfeletti erővel bíró teremtmények, akik beszélnek az emberi nyelvet.

A kínai mitológiában sárkány alakját öltötte a vizek ura és a mennydörgés istene. Az égtájakat őrző szent állatok egyikének, az írás és a tudományok feltalálójának tekintették, illetve totemállatuknak, egy monda szerint ugyanis ősiük egy földi asszony és egy sárkány gyermeke volt. Az ókortól kezdve a jólétet, a szerencsét, a gazdagságot jelképezte, és díszítő motívumként, illetve címerállatként sokáig csak a császárokat illette meg. Napjainkban – Kína nemzeti jelképe-

ként – a kínai népet, illetve kultúrát szimbolizálja.

A nyugat-európai mondavilágban a sárkányok többsége szárnyas, pikkelyes testű, a hősekkel való küzdelemben pusztulásra ítélt, gonosz szörnyeteg.

A skandináv-germán mitológia kincsőrző sárkányát, Fánfirt a hős Sigurd (Siegfried) győzte le, elnyerte ezzel kincseit, és vérében megfürödve mindentudóvá, halhatatlanná vált. Jörmundargot, a Világkígyót, aki olyan hatalmas volt, hogy a világot körbeérve a saját farkába harapott, Thornak, a mennydörgés germán istenének sikerült legyőznie.

A kelta mitológia kincseket, szent helyeket őrző sárkányai uralkodói jelképpé váltak. Wales nemzeti zászlaját ma is a mondabeli Artúr király sárkányfejes hadi jelvényére emlékeztető vörös sárkány díszíti.

A monda szerint az írországi Shannon-völgyet a menekülő Ollipeist, a kelta mitológia sárkánya vájta a földre

A Nyugat- és Dél-Európát a 8-11. században rettegésben tartó vikingek sárkányt rajzoltak pajzsaikra és faragtak hajóik orrára (viking sárkányhajó 1070-es években készült bayeux-i falikárpiton)

Szigurd, a 13. században lejegyzett skandináv Edda-énekek hőse, kardjával ölte meg Fánfirt, a hatalmas sárkányt (Arthur Rackham rajza, 1901)

Tüphónt, az embertestű, kígyó farkú, szárnyas szörnyet Zeusznak, az istenek urának is csak hosszú küzdelem árán sikerült elpusztítania (görög vázákép a Kr. e. 6. századból)

Az ókori mitológiák visszatérő motívuma a hősök és a sárkányok küzdelme (John Singer Sargent: Heraklész legyőzi a lernai Hüdrát, 1921)

A héber mitológiában Leviatánt, a káosz ősi erőinek megtestesítőjét Isten bilincselte meg a teremtéskor (Gustave Doré metszete, 1865)

Sárkányölő hősök és szentek

A görög-római mitológiában istenek és legendabeli hősök harcoltak a tűzokádó, leányrabló, gyakran kincseket őrző sárkányok ellen. A legtöbb szörnyel a legnagyobb görög hősnak, Heraklésznek kellett megküzdenie. Ő ölte meg a lernai mocsarakban élt vízi szörnyet, a kilencfejű Hüdrát és Ládónt, a Heszeriszek paradicsomi kertjében növény, aranyalmát termő fát őrző, százfejű, több nyelvet beszélő, sohasem alvó sárkányt. Az argonauták mítoszában Iaszón királyfi pusztította el az aranygyapjút őrző sárkánykigyót, amelynek elvetett fogáiból állig felfegyverzett harcosok, a spártaiak ősei keltek ki. Perszeusz Andromédát mentette meg a vízi

sárkánytól, a tengerben élő, tüzet okádó és világalomra törő gonosz Tüphónra pedig Zeus borította rá az Etna hegyet, amely azóta is lövelli a forró lávát és a mérgező vulkáni gázokat.

A Bibliában az égi, földi és vízi sárkányok a Gonosz jelképei, megtestesítői, Isten ellenségei, akik ellen angyalok és szentek harcolnak. A Jelenések könyvében leírtak szerint az égen feltűnt a Napba öltözött asszony, lába alatt a Holddal, fején tizenkét csillagból álló koronával, valamint egy hétfejű sárkány, amelyet Mihály arkangyal és mennyei serege győzött le és vetett a Földre. A legismertebb sárkányölő hős, Szent György lovag a legenda szerint a Silena város közelében lévő sárkányt legyőzve szabadította meg a király leányát.

A János apostol látomásában megjelent, Napba öltözött asszony és a koronás sárkány Albrecht Dürer metszetén (1497)

Sárkányölő Szent György, a lovagok és zarándokok oltalmazója elpusztítja a silenai sárkányt (Dante Gabriele Rossetti üvegfestménye, 1828)

Antiokeiai Szent Margit a hit erejével szabadult ki a sárkány képében megjelent ördög gyomrából (flamand kéziratot illusztráló miniatúra, 1459)

Mihály arkangyal legyőzi a vörös sárkány képében megjelent Sátánt, és kiűzi a mennyből (Hieronymus Wierix metszete, 1619)

Népmeséink sárkányait leggyakrabban a legkisebb királyfi vagy parasztfiú győzi le, hogy kiszabadítsa a fogva tartott királyleányt (Reich Károly rajza)

Magyar vitéz küzdelme a tizenkét fejű sárkánnyal (19. századi kanászkiert kiterített rajzának részlete)

Báthory-címeres (sárkányfogas), keresztzemes hímzés minta részlete

Sárkányok a magyar néphagyományban

A magyar népmesék és mondák tüzet fújó sárkányai néha kincset vagy ősi tudást őriznek, kacsalábon forgó várakat védelmeznek, máskor királylányokat, szépséges hajadonokat vagy éppen égitesteket (Napot, Holdat) rabolnak el. Megjelenhetnek forgószél vagy jégverés képében, de emberi alakban is.

Ábrázolásaik szerepelnek népi faragványokon és varrottasokon, erdélyi templomaink kazettás mennyezetein (Bánffyhunyadi, Kraszna, Szilágyballa, Szilágylompért), a sárkány címerállata lett több városnak és főúri családnak (Zrínyi, Lackfi, Laczkovics, Brukenthal stb.). A Báthoryak sárkányfogas címere arra a mondára emlékeztet, amely szerint

egyik ősük megölte az Ecsedi-lápon garázdálkodó sárkányt.

Előfordul szólásainkban, szókapcsolatainkban: sárkányfajzat a gonosz ember, sárkányfogat vet a bajt okozó, házi sárkány a zsémbes asszony stb.

A sárkányölő lovag emlékét idézi számos családnév, helységnév (Sepsiszentgyörgy, Csíkszentgyörgy, Erdőszentgyörgy, Marosszentgyörgy stb.) és őrzik a tiszteletére emelt templomok.

Károly Róbert királyunk 1326-ban megalapította a Szent György Lovagrendet, amelynek tagjai a lovagi erényeket védték. A Luxemburgi Zsigmond király által (Cillei Borbálával kötött házassága alkalmával) alapított Sárkány Lovagrend jelvényeként és címerállataként a régi tudásról való örök hallgatást jelképező, önmagát saját farkával megfojtó sárkányt választották.

Umling Lőrinc sárkányos mennyezetkazettája a bánffyhunyadi református templomban (1780)

Hétfejű sárkány a krasznai református templom Pataki Asztalos János által 1736-ban festett mennyezetkazettáján

Az igaz hit védelmében alapított Sárkány Lovagrend jelképe, az önmagát feláldozó, hátán keresztet viselő sárkány, a rend alapítólevelében (1408)

Juhász Ferenc *A Nap és a Hold elrablása* című verses meséjének illusztrációja (Reisenbüchler Sándor rajza, 1968)

Nosce te ipsum

– Hogy vagy? – kérdem a velem szemben ülő fiatal lányt.
– Jól, bár kicsit izgulok a holnapi vizsga miatt.

Elgondolkodom. Nemrég volt egy vizsgám. Az egész életemet végigvizsgáztam. Legtöbbször nem izgultam, lazán vettem, soha nem is vágtak el egy vizsgán sem, kivéve egyet, amin kénytelenek voltak, mert el sem mentem. A kis jegyekért nem izgultam, de ha méltatlan dolog ért, nagyon hideg volt a zuhany. Jeges. Volt, hogy olyan tanár adott kisebb jegyet, mint amit érdemeltem, akit ki nem állhattam. Az ilyesmit, bár rosszul esett, magamban elintéztem azzal, hogy mi mást is várhattam volna tőle. Ha viszont olyan tanár tévedett, akit szerettem, sőt, olyan, akiért rajongtam, akkor rettenetesen fáj. Fáj, mert azt látni, hogy az a személy is, akit iszenítettem, hibázhat, hogy aki számomra akkor kapaszkodó volt, ingatag, ingataggá teszi akkori világom, s elindít egy olyan kétségbeesett gondolatot, hogy ha már őbenne sem bízhatom, akkor kicsodában?

Asok, sok vizsga egyidejűleg jó ember és önismereti iskola. A hidegzuhanyok őszinteségre készítettek, megmutatták, nincs tökéletes tanár, nincs ideális, tévedhetetlen ember, megtanították a „tévedni emberi dolog” egyszerűségét. A leforrázottság azt mutatta meg, hol képzelem magam túl soknak, hol nem igaz a magamról kialakult kép. Mindkettő fáj. De lassan-lassan megtanultam felmérni a tudásom, látni, hogy egy bizonyos tantárgyban, dologban hol tartok. És azt is megtanultam, ha őszinte vagyok magamhoz, akkor rábízhatom magam a bennem élő legfőbb tanúra, a koronatanúra, és akkor olyan nagy meglepetések nem érnek.

Már izgulni sem kell nagyon, azt, ami a vizsgán történik, úgy tekintem, mint egy fázisát egy folyamatomnak. Ha rosszul sül el, de igazán szeretném tudni azt a valamit, amiből vizsgázom, akkor legközelebb többet tanulok, jobban felkészülök. Ha meg nem fáj eléggé, akkor azt jelentette, épp csak átmenni kellett a jegy, és nem érdemel részemről nagyobb erőfeszítést.

Visszaolvasva, amit írtam, olyan, mintha azt is mondanám: az ember csak fájdalom árán tanul. Úgyhogy

gyorsan ki is egészítem: azt, ami igazán a véremmé vált, örömmel tanultam, úgy, hogy észre sem vettem, mikor szűnik meg a határ köztem és az elsajátítandó tananyag között. Fájdalom és öröm kéz a kézben jár. Egyik segíti a másikat, és jó, ha látjuk mindkettő értékét.

Februári meglepetések

A tél utolsó hónapja nem a legideálisabb időszak a természetben történő sétálásra, de nyitott szemmel (és füllel) járva találhatunk érdekességeket, kellemes látnivalókat ekkor is. Erre a legjobb alkalom a vakáció pár napja.

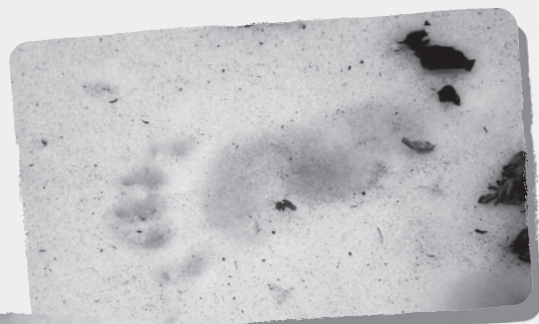
A madarak téli etetése még mindig tart, megfigyelésük mindennapos tevékenység lehet akár az otthoni etetőnél, akár a környék cserjéinél, fáinál. Szintén érdekes feladat lehet ebben a hónapban a lábnyomok felfedezése és – főleg – meghatározása. Eléggé jellegzetes nyoma van a mókusnak, szarvasnak, borznak, de még a medvének is. Utóbbi az időjósok sze-

A szerző felvételei

rint már február elején, Gyertyaszentelő napján előbújik barlangjából, és tesz egy kis sétát pihenőhelye környékén, aztán aszerint dönt, hogy milyen az idő. Ha süt a nap, visszabújik, mert hosszú lesz a tél, ha viszont nem látja meg az árnyékát, akkor kint marad, mert már közel a várt tavasz. Február másik időjósó napja 24-e, Jégtörő Mátyás. Ha talál jeget (mármint Mátyás), akkor feltöri, ha nem talál, készíti.

Aki virágokat szeretne fotózni, annak nincs könnyű dolga, de melegebb években a hónap vége felé már előbújnak a kora tavaszi növények virágai, mint például a hóvirág. A téli hónapok gombafaja, így a februáré is, a téli fülőke, amelyet könnyű felismerni, hiszen ebben az időszakban más gombafaj nem nagyon szokott megjelenni.

Települések közelében érdemes felkeresni a „bagolyfákat”, amelyek általában fenyők, és rajtuk több tíz általában erdei fülesbagoly talál menedéket. A fa alatt bagolyköpeteket lehet találni, akinek van kedve hozzá, szétszedheti, hiszen a csontok elárulják, hogy milyen állatokat, kisméltásokat fogyasztanak ezek a szép madarak.

Kellemes sétát, jó túrázást!

Cimbi naplója

Sziasztok! 😊

Mi a hejzet veletek? Nem kaptam választ leveleimre, nem kültetek a lapból sem. Próbáltalak hívni is, de a számotokat nem tudom, sigy ez elég nehéz volt, ugyhogy véletlenszerűen hívtam számokat, s kérdeztem, tudnak-e rolatok valamit, de legtöben románul szoltak, saki nem, asse tudott a Cimboráról semmi hirt. Úgy érzem hogy magamra marattam, mind Jancsi s Júliska az erdőbe. Még esztet a levelet megpróbálom elküldeni, s ha erre se válaszoltok, akkor örökharag szalmakalap!

A Zoszi is mindennap kérdeszte, hogy mikor lesz már Cimborá metten nagyon szereti olvasni. Igazából tudom csak asztot akarta tudni, hogy mit szólok az új tettfogaihoz. Hát mit mongyak? Két baj van ezzel. A zegyik, hogy ojan távol teték a fogakot hogy fogsejem helyett fogkötelet használ tisztítani. A másik, hogy kilógnak a meccófogai. Mind a 6 (ez csak anak lehet vicces, aki tuggya, hogy 8 meccófoga van egy embernek). Ugy kilógnak, hogy karcojja vele a táblát, mikor ír. A naplót is felhasitotta mikor egyszer ásitott.

Idén ismét reformkoszton vagyunk. Anyuci minden évben kitalál valami újat. Aszt olvasta hogy a disznóhus hizlal, a csirke tápozot, a tehenek külföldről jönnek, a gyümölcslevet permetezik s így tovább. Nekiáltunk hát tengeri ételeket enni. De nem halat vagy ilyesmit, hanem tengergyümölcsöt: polipot, csigát, kagylot. Hát a kagylo a legroszabb. Török belé a fogunk. A bele még tührető, de a külseje retenetes. Az üzletbe aszt monták, eheto kékagylo a neve, de apuci elnevezte ehetetlen szemétnék. A polipba aszt nem szeretem, hogy néz a tányéról. Hát engem a polip ne nézzen! Minek néz engem egy polip?

Félétvol sajnos nincs rajzoránk. A torna mellett ez volt még a kedvencem, smost lecserélték valami mezőgazdasági műveltségre. Ebbe van egy csomó szántani feladat, s traktorismeret, bugjakészítési utmutatók, meg ijenek. Egyedüli jó benne, hogy tavaszal megyünk a mezőre gyomlálni. Adig sem kell iskolába leni.

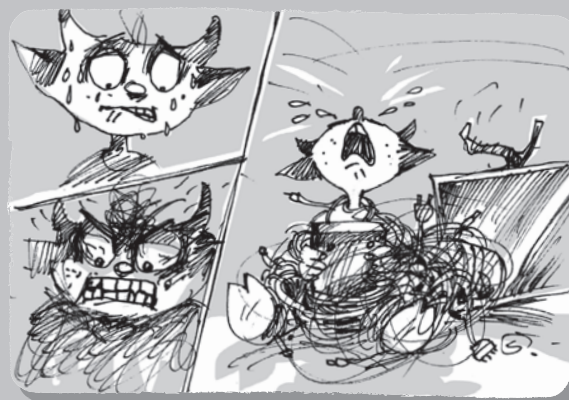
Remélem, értetétek, hogyha ere a levelemre se válaszoltok, akor kösztünk a baráccság mexakad.

Addig is legyetek jók!

Éjjen a csengő s a hosszú szünet!

A technika (kis)ördöge

Csillag István rajzai

Csodagyerekek, akik megváltoztatták a világot

A csodagyerekek nem csak napjainkban, de már évszázadok óta elkápráztatják koruk közvéleményét. Tudósok, zeneszerzők és írók soraiban is találunk olyanokat, akik szinte az anyatejjel együtt szívták magukba tehetségüket. Következzen most nyolc zseni a történelemből, aki már gyermekként kivívta a világ csodálatát!

Aki már ötévesen komponált

Az Ausztriában született Wolfgang Amadeus Mozart mindössze három éves volt, amikor először fogott csembalót a kezében. Ötévesen komponálta első zeneművét, tízéves korára már számos versenyművet, szonátát, operát és szimfóniát is írt. Nővérével, Mária Annával – aki maga is csodagyerek volt – beutazta Európát, sorra léptek fel nyilvános koncerteken és a kontinens királyi udvaraiban is. Bajorországtól Párizsig áhítattal figyelte a közönség, ahogy a kisfiú különféle trükköket mutat be a zongorán. Mozart ugyanis, fantasztikus improvizációs adottsága mellett, ké-

pes volt bekötött szemmel vagy éppen kezeit keresztbe rakva is játszani.

A már kisgyermekként világhírré szert tevő Mozart később Európa legünnepeltebb zeneszerzőjévé vált. Bár nagyon fiatalon, mindössze 35 évesen hunyt el, több mint 600 zeneművet hagyott hátra maga után.

Törvénytelen gyerekből az egyik legnagyobb mexikói irodalmár

1651-ben egy spanyol katonatiszt törvénytelen gyermekeként született Juana Inés de la Cruz, Mexikóban. A kis-lány szinte a járással párhuzamosan tanult meg olvasni, és bár nőként nem részesülhetett rendes oktatásban, hatalmas lendülettel rágta át magát nagyapja könyvtárán, és már nyolcévesen vallási témájú verseket írt. Később autodidakta módon – állító-

lag mindössze 20 lecke alatt – elsajátította a latin nyelvet. Serdülőként az ókori görög filozófusok logikai műveivel foglalkozott, és megtanulta az aztékok navatl nyelvét is.

Műveltségére magasabb körökben is felfigyeltek, így hamarosan a spanyol alkirály mexikóvárosi palotájába került udvarhölgyként. Élete híres pillanata, amikor 17 éves korában 40 egyetemi professzor előtt tett tanúbizonyságot tudásáról, elkápráztatva őket filozófiai, matematikai és történelmi ismereteivel.

Az egykori csodagyerek 20 éves korában apácafogadalmat tett, és élete hátralévő részét egy zárdában töltötte. Tanulmányait ekkor is folytatta, és a 17. század egyik legnépszerűbb írójává vált. Arcképe ma Mexikóban a 200 pesós bankjegyen is szerepel.

„Festőnek mentem, Picasso lettem”

Festőművész fiaként Pablo Picasso élete a kezdetektől elrendeltetett. A későbbi festőlegenda állítólag korábban tudott rajzolni, mint beszélni, anyja szerint első szavaival már ceruzát kért. Kilencévesen festette meg első olajképét, és tehetsége hamarosan túlszárnyalta édesapját is. 14 évesen vették fel a tekintélyes barcelonai művészeti iskolába, és egy évvel később már el is készült híres, Az elsőáldozó című festményével. A képet további 22 ezer alkotás követte Picasso nyolc évtizedes karrierje

alatt. A festőgénusz, életéről szólva, egyszer így fogalmazott: „Gyerekkoromban édesanyám mindig ezt mondta: ha beállsz katonának, tábornok leszel belőled, ha szerzetesnek mérs, a végén te leszel a pápa. Én festőnek mentem, és Picasso lettem.”

Aki elől hiába rejtették el a matematikakönyveket

Az 1623-ban Franciaországban született Blaise Pascal szinte teljes gyermekkorát otthon töltötte, édesapja magántanárként gondoskodott oktatásáról. Az idősebb Pascal ennek során számúzta a matematikai szövegeket a házból, így akarta elérni, hogy fia először a nyelvekre koncentráljon. Terve azonban nem vált be, ugyanis a fiatal Pascal titokban mégis a számok bűvöletében élt, 12 éves korára már saját matematikai terminológiát dolgozott ki, és önállóan felfedezte Eukleidész szinte valamennyi bizonyítását is.

Amikor 16 évesen publikálta tanulmányát a kúpszeletekről, a kor híres filozófusa, René Descartes meg volt győződve arról, hogy azt valójában nem a fiatal fiú, hanem apja írta. 19 éves korában megtervezte és megépítette saját mechanikus számológépét, amelyet ma napság csak Pascaline néven emlegetünk. Élete során ezután a legkülönfélébb tudományterületekkel foglalkozott. Érdekeltek többek között az áramlástan, a légnymás, a filozófia és a vallás kérdései is.

A kislány, aki Liszt Ferencet is ámulatba ejtette

A német születésű Clara Schumann ugyan négyéves koráig nem tanult meg beszélni, de mire betöl-

tötte a hetedik életévét, már napi három órát gyakorolt rendszeresen a zongorán. 10 évesen már saját darabokat komponált, és 11 éves korában, 1830-ban volt az első koncertfellépése.

1831-ben európai turnéra indult, ahol nem csak a közönség, de a zene olyan nagyjainak elismerését is kivívta, mint Chopin vagy Liszt Ferenc.

A fiatal virtuóz 1840-ben ment feleségül a szintén híres zeneszerzőhöz, Robert Schumannhoz.

A kor elvárásaival szemben azonban akkor sem hagyott fel a zeneszerzéssel és az előadással, miután gyermekei születtek, így 1896-os halála idején már több mint 1300 koncert volt a háta mögött.

A hieroglifák titkának megfejtője

Talán még ma sem tudnánk elolvasni a fáraókori Egyiptom hieroglifákkal írt szövegeit, ha egy másik csodagyerek, Jean-Francois Champollion érdeklődését nem a nyelvek keltik fel fiatalkorában. Az 1790-ben született Champollion már tizenéves korában el-sajátította az olyan klasszikus nyelveket, mint a latin, az ógörög, az arab, a héber, a szír, a szanszkrit vagy éppen a kopt. 16 évesen publikálta első tudományos írását, és 19 évesen már történelmet tanított Grenoble városában.

Az 1820-as évek elején a fiatal nyelvész figyelmét a rosette-i kő néven ismert sötét gránitdarabra írt szöveg rejtélye keltette fel. Ő jött rá, hogy a hieroglifák

nem pusztán képírást takarnak, hanem az egyes szimbólumok jelölhetnek fonetikus elemeket, szótagokat vagy hangokat is.

(Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin – mult-kor.hu)

Alkotni öröm

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS 5-8. OSZTÁLYOS DIÁKOK SZÁMÁRA

Az **Ipó László Alapítvány** két pályázati felhívást hirdet 5-8. osztályos tanulók számára.

I. GRAFIKA/ FESTÉSZET:**1. Ébredő természet (tájkép).**

2. A Hunyadi Mátyás-émlékév tiszteletére – Mátyás király alakja a mesékben, mondákban (kompozíció vagy portré); Hunyadi Mátyás, a hadvezér (kompozíció egy ismert csata alapján elképzelve); Koronázási ünnepség, 1464. március 29. Székesfehérvár; Iniciálé. 3. Húsvéti témakör – Feltámadás; Húsvéti népszokások (kompozíció); Húsvéti csendélet.

II. IRODALOM:**1. Ébredő természet (vers).**

2. A Hunyadi Mátyás emlékév-tiszteletére – A Fekete seregben harcoltam – Egy katona levele édesanyjának; Diák voltam Mátyás király udvarában; Vendég voltam Mátyás király udvarában; Képzelt riport I. Mátyás magyar királlyal. Előzmény: Szokásához híven álruhában érkezik igazságos Mátyás király, és látogatást tesz egykori országában, 2018-ban. A születésnapjára rendezett ünnepségre viszont már királyi öltözetben vonul be. A riport az ünnepség után készül. 3. Húsvét gyermekszemmel.

Értékelési szempontok:

I. GRAFIKA/ FESTÉSZET: eredetiség; lehet rajzlapra, farostira, vászonra; ha rajz, szénrel vagy grafitceruzával készüljön; ha festészet, akkor pasztellel, temperával, víz- vagy olajfestékkel – reprodukció (másolás) kizárva; valós és képzelt modell egyaránt alkalmazható; arányok (pl. közel-távolság stb.); térrel való gazdálkodás; gazdag színhasználat; fényárnyék használata, Nap nem!; plasztikusság; dinamika.

Megjegyzés: Nem elvont, absztrakt alkotásokat várunk. Alapítványunk, Ipó László festőművész névadónk példája nyomán, a klasszikus, realista képzőművészetet ápolja, élteti.

II. IRODALOM: eredetiség; csak kézzel írottat fogadjunk el; helyesírás; külalak; megfelelő szövegszerkesztés; választékos, gazdag szókincs; kifejező, árnyalt stílus. Terjedelem: minimum egy, maximum két A4-es oldal. Megjegyzés: a képzőművészethez hasonlóan az irodalomban is a klasszikus értékrendet képviseljük. Pályázatunk célja: fiatal tehetségek felkutatása és ápolása, illetve az egyetemes emberi értékek éltetése.

Egy résztvevő kategóriánként csak egy munkával nevezhet be, de beküldhet egy képzőművészeti és egy irodalmi alkotást is. A részvétel ingyenes!

A pályázatokat 2018. február 4.- április 4. között kell beküldeni az alábbi címre:

Ipó Ildikó Imola (ILA pályázat), Cluj Napoca, O. P. 1., C. P. 203. jud. Cluj.

Fel kell tüntetni a tanuló nevét, életkorát, iskoláját, a szakos tanár nevét, az alkotás címét a címkére, a munka jobb alsó sarkába. Ha önállóan pályázik, akkor a lakcímét a munka hátoldalára kéri felírni.

A munkák felkerülnek az alapítvány honlapjára (www.ipolaszlo.org) és Facebook-oldalára is: Ipó László Alapítvány (nyilvános csoport).

Eredményhirdetés: 2018. április 18.

A díjazásról is ekkor tájékoztatnak.

A legjobb munkákat a Cimbora is közli!

Hallottad?**Rejtélyes üreget találtak a gízai piramisban**

Hatalmas rejtett kamrát talált egy nemzetközi tudóscsoport a gízai nagy piramisban. Felfedezésükről a Nature című tudományos folyóiratban adtak hírt.

A 19. század óta ez az első eset, hogy az ókori világ hét csodája közül egyedülként fennmaradt gízai nagy piramisban nagy belső szerkezeti egységet fedeztek fel – kö-

zölték a szakemberek. A legalább 30 méter hosszú üres tér vagy üreg a piramis 47 méter hosszú nagy galériája fölött helyezkedik el. A szakértők egyelőre nem ismerik a kamra rendeltetését, tartalmát és pontos méreteit. Nem tudni, valamilyen céllal alakították-e ki, vagy csak egy hézag a piramis szerkezetében. „Állhat egy vagy több szerkezetből is. Talán lehet egy újabb nagy galéria. Lehet egy terem, lehet egy sor más dolog” – mondta Mehdi Tayoubi, a kutatásban ►►

Hüllő közepén!

A számozás szerint töltsétek ki a hálót, a vízszintes sorokba írva az első szó utolsó betűjét, egyben a második szó első betűjét is, minden sorba így két darab ötbetűs szó kerül. Helyes megfejtés esetén a sötétített oszlopok betűit folyamatosan összeolvasva, vízszintesen haladva fentről lefelé, egy veszélyes hüllő neve a végső megfejtés!

1				2				
3				4				
5				6				
7				8				
9				10				

Meghatározások: **1.** Orvosi kés. **2.** A háztető széle, csatornával. **3.** Az ebéd első fogása. **4.** Repül. **5.** Altatószócska. **6.** Táplálkozik. **7.** Idei (két szó). **8.** Gazdasági ággal kapcsolatos, ipari. **9.** Lehullott faleveleket takarít. **10.** Halom.

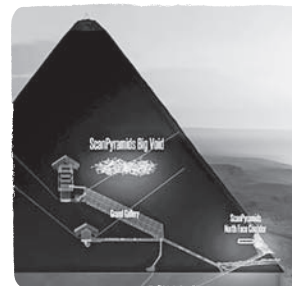
Ki van a hosszú sorban?

Írjátok a függőleges oszlopokba szavakat a meghatározásoknak megfelelően. Ha jól dolgoztatok, a hosszú sorban a világ egyik legjobb labdarúgójának a neve a megfejtés!

Meghatározások: **1.** Női név. **2.** Amely személy. **3.** Tejtermék. **4.** Lovas nép volt (ALÁN) **5.** Női név, de virág is, hanga. **6.** Férfinév, Tóninak becézik. **7.** Rege. **8.** Svájci folyó. (AARE) **9.** Csiszolt felületű. **10.** ... poetica, művészi hitvallás. **11.** Fohász.

►► részt vevő francia HIP Intézet alapító elnöke. A kutatásokat a Kairóhoz közeli gízai piramisokban műöntomográfiával végezték, amelynek segítségével rejtett föld alatti üregeket képesek feltárni. A technológia képes azonosítani nagy nyitott tereket, de nem tudja megállapítani, mi van odabent, így nem lehet tudni, hogy az üres tér tartalmaz-e tárgyakat. „Amiben biztosak vagyunk, az az, hogy ez a nagy üreg ott van, lenyűgöző és, amennyire tudom, egyetlen elmélet

alapján sem volt várható a jelenléte” – mondta Tayoubi. Zahi Havvász volt egyiptomi régészeti miniszter úgy véli, a kamra lehet egy üres tér, amelyet a piramis építői arra használtak, hogy az alatta lévő tereket kialakítsák.

Gomba

Írjátok be ötbetűs szavakat a háló vízszintes soraiba, majd olvassátok el a sötétített oszlopokba került betűket, mégpedig először az első oszlop betűit felülről lefelé, majd a második oszlopét, ugyanígy. A végső megfejtés egy nagyon szép és finom őszi gomba neve!

1				
2				
3				
4				
5				
6				

Meghatározások:

1. Eseményre idejében odaérkező. **2.** Ritkás erdőcske. **3.** Hasra vágódó. **4.** Fűvágó eszköz. **5.** Öreg bácsika. **6.** Ráma.

					6 A					
			4 A				8 A			
	2 A								10 A	
1		3		5		7		9		11
A										
		A						A		
				A		A				

Keresztrejtvény • FORRAI TIBOR rovata

Szekelyföldi festő (1810–1898), Márkosfalván született, Budapesten hunyt el	A magyar tengerrel kapcsolatos	Argon vegyjele	Sebesség-figyelő műszer	Női név	Széptevés	Hamis	Budapest része	Művészek ihletője	Az ilyen szó megmarad	Vuk nevelője	Luxemburg autójele	Holland város (OSS)	Ásványi fűszer	Magyar romantikus történelmi festő volt (1835–1910), Kolozsváron született
Erdélyi magyar festő volt (1908–1979), Kolozsváron született, ott is halt meg														
Magyar népdal-énekesnő											Tenger-vizizű			
Helyet foglal		Ókori nép volt				Hintés							Zorro jele	
Függőzár		Éveink száma			Nagy átmérőjű	Volt, röviden						Kérés eleje!		
Londoni tea jelzője					Olasz autójel		Brassó megyei falu (DATK)				Hogy ... vannak?	Vékonyra szeletel		
Szemcsés anyag			Csúnya								Cirógat			
Ausztria és Norvégia autójele		A sugár jele									Balkezes			
Szint		Csata, párbaj									Innivaló			
Tonna	Izomkötő										Kút lehet ilyen			
13 vértanú városa	Órlás foggal										Görbe alsó végtag			
Nagy fa doboz											Gramm	A föld felé		
Török tisztí rang volt			Francia zeneszerző volt		Ház eleme	Római egyes	Szándékozó	Állóvíz	Angyalrang	A kúp is ez		Papírra jegyző		
Személyénél				Ifjú						Liter			A sugár jele	
DS		United States of America											Magyar énekesnő	
Nulla	Lila tavaszi virág	Fohász				Betegség					Kazah tó			
Pazar, nagyszerű	Európa Kupa					Igen, angolul					Atomö-meg-egység			
Erdélyi magyar festőnő volt, (1896-1980), Kékesen született, Kolozsváron halt meg					Izomban van						Baka			
					A szén vegyjele						Udvarias megszólítás			
											A Balaton is ez		Német, norvég autójel	
											Ipszilon		Méter	

KÓNYA ÉVA

Istenek, hősök, sárkányok

Apollón napisten legyőzi Püthónt, a hatalmas sárkánykígyót (Cornelis de Vos, 1636-38)

Ceres római termékenység-istennő sárkányok vontatta szekereén (Giorgio Vasari, 1556)

A Napba öltözött asszony és a nagy vörös sárkány (William Blake, 1805)

Buddha meglövigol egy tengeri sárkányt (Utagava Kunisada, 1860)

A hős Perszeusz megmenti Androméda királylányt a tengeri szörnytől (Piero di Cosimo, 1515)

Szent György lovag legyőzi a silenai sárkányt (Paolo Uccello, 1456)

Cimbora

Rendeld meg most
a **Cimborát**
2018.
januártól májusig!

Előfizetési díj (januártól májusig):
18 RON öt Cimbora (3,6 RON / lapszám)
Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimbora ára nem előfizetőknek:
4 RON / lapszám.

-
- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
  - érdeklődj a 0752-062-885-ös telefonszámon •
  - írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimbora.net